

ДВАДЕСЕТ ГОДИНИ НАУЧНИ ФОРУМИ В БЪЛГАРИЯ НА АСОЦИАЦИЯТА НА ПРОФЕСОРИТЕ ОТ СЛАВЯНСКИТЕ СТРАНИ (АПСС)

¹Инна Федотенко, ²Нели Бояджиева

¹Тулски държавен педагогически университет „Л. Н. Толстой“ (Русия)

²Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Утвърдена традиция е вече две пълни десетилетия в началото на учебната година през месец септември в Творческия дом на Софийския университет „Св. Кл. Охридски“ в България в гр. Китен да се провеждат ежегодни научни форуми – международни конференции, организирани от Асоциацията на професорите от славянските страни – АПСС. Темите са посветени на различни аспекти на взаимодействието на преподавателя и студента в университетското образование в първите десетилетия на XXI век. През последните две години акцентите са върху актуални проблеми, теории, технологии, управление, изследователски и преподавателски опит. Последният, двадесети поред форум, проведен в онлайн формат, с основание фокусира върху условията, трудностите и рисковете от взаимодействието в ситуация на пандемия.

Ключови думи: научни форуми; Асоциация на професорите от славянските страни; международни конференции; взаимодействие на преподавателя и студента; университетско образование

Утвърдена традиция е вече две пълни десетилетия в началото на учебната година в през месец септември в Творческия дом на Софийския университет „Св. Кл. Охридски“ – гр. Китен, да се провеждат ежегодни научни форуми – международни конференции, организирани от Асоциацията на професорите от славянските страни – АПСС. Темите са посветени на различни аспекти на взаимодействието на преподавателя и студента в университетското образование в първите десетилетия на XXI век. През последните две години акцентите са върху актуални проблеми, теории, технологии, управление, изследователски и преподавателски опит. От разстоянието на времето има възможност да се представят някои основни проблеми на тези научни форуми и изводи за взаимодействието между преподавателя и студента в университетското образование. Последният, двадесети поред форум, проведен в онлайн формат,

с основание фокусира върху условията, трудностите и рисковете от взаимодействието в ситуация на пандемия.

Двадесет години са значителен срок за ежегоден научен форум, който събира стотици участници от повече от десет страни, преподаватели от различни университети, представители на различни поколения и школи. Научният диалог на форума живее, ако проблематиката, съдържанието и технологиите на провеждане отговарят на търсенията и потребностите на професионалното съобщество. Главното разковниче за този дълъг срок на живот е Личността, без която този научен форум не би могъл да се състои. Такъв инициатор, несменен организатор и вдъхновител в течение тези две десетилетия е българският учен, доктор на педагогическите науки от СУ „Св. Кл. Охридски“ професор Емилия Рангелова. Тази година тя отбеляза своята кръгла 80-годишнина житейски път, в който продължава да води все така устремено Асоциацията. Проф. Емилия Рангелова притежава рядък дар и несломим дух да събере единомишленици, да ги увлече с нова и красива идея, да я погледнат от различни страни, да изведат оригинални подходи, да оценят тяхната значимост, да набележат по-нататъшни перспективи. Тя успява с несекващ ентузиазъм да привлича много видни учени – педагози, психолози и университетски дейци, в учредяването и разширяването на дейността на Асоциацията под нейното несменно ръководство в тези две десетилетия. Дори в необичайната и трудна ситуация, причинена от пандемията, тя организира и ръководи успешно 20-ата поредна конференция през 2020 г.

С годините има трайна тенденция постоянно да се разширява географията на конференциите, да се увеличава броят на страните участници и да расте числото на представените на форума градове, университети, академии, колежи, научни организации и др. Все повече са преподавателите, които се вълнуват от бъдещето на университетите, студентите, учителите, перспективите на нашата „вечна“ професия. В обсъждането на проблемите на висшето училище участват преподаватели от университети на различни региони на България, Русия, Полша, Беларус, Украйна, Чехия, Словакия, Китай, Сърбия, Македония и др.

СУ „Св. Кл. Охридски“ е неизменен домакин на форума в своя Творчески дом в гр. Китен с участието на Факултета по педагогика. Съорганизатор е СУБ – секция „Педагогика и психология“, с ръководител проф. д.пс.н. Л. Георгиев и заместник – проф. д.п.н. Ем. Рангелова. Редовни участници в подготовката, организацията и като водещи заседания са и други от ръководството на Секцията – проф. д-р Н. Бояджијева, доц. д-р Й. Факирска, доц. д-р Н. Георгиева, както и други членове от СУ – проф. д.пс.н. Ив. Димитров (ФФ), проф. д.н. С. Чавдарова-Костова, проф. д.н. А. Чавдарова, доц. д-р Вл. Господинов и доц. д-р Ил. Петкова, гл. ас. д-р Б. Лефтерова (ФП), проф. д.н. Росица

Пенкова и гл. ас. д-р П. Петров (ДИУУ) и др. В организирането на конференциите участват преподаватели и членове на административните ръководства и от педагогическите факултети на други университети у нас – проф. д.н. Д. Левтерова и доц. д-р Ел. Арнаудова от ПУ „П. Хилендарски“, проф. д-р В. Шошева и доц. д-р М. Шошев от ТрУ – Ст. Загора, проф. д.н. В. Шивачева, проф. д-р Ел. Георгиева, доц. д-р М. Дишкова, доц. д-р Ел. Петкова и др. от Университет „Проф. д-р „Ас. Златаров“ – Бургас, проф. д-р Ел. Желева от МУ – Варна, колеги от ШУ „Еп. К. Преславски“, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, МУ – Пловдив, Плевен и др.

Спектърът на направления, които се обсъждат, е извънредно обширен: от теорията на рисковете при взаимодействие на участниците в образователния процес до историческите традиции в университетите, от иновационните технологии и роли на интернет пространството до спецификата на инклузивното обучение. В кръга на интересите на участниците се включват такива въпроси като интеграция на лица от различна етническа и религиозна принадлежност, особености на социалната работа с мигранти и бежанци, проблеми на полисубектното взаимодействие в педагогическия процес в университета и др. В пленарните доклади на проф. д.н. Е. Рангелова се набелязват основни рискове при взаимодействието на преподавателите и студентите. Показани са значими различия в оценката на степента на толерантност, доброжелателност на преподавателите и други характеристики, които проявяват в педагогическото взаимодействие. Тя представя актуално изследване върху взаимодействието на университетския преподавател и студента в условията на онлайн обучение. В доклада на проф. д.п.н. А.П. Сманцер, изнесен за последен път през 2019 година (Белоруски държавен университет), се представя творческото взаимодействие на субектите на образование в електронна информационна среда. Тази тема се оказва основна и на 20-ата поредна конференция, проведена онлайн на 2 септември 2020 г.

Темата е особено актуална в пленарните доклади на проф. д.п.н. И. Федотенко – Тула, Руска федерация, доц. д-р Ат. Тенева – Пловдив, и други автори, които разглеждат рисковете, предизвикателствата и ресурсите на електронното дистанционно образование по време на COVID-19 в академична електронна среда. Д.п.н. проф. Т. Захарук и д-р Е. Ювко – Седлице, Полша, и проф. д.н. В. Шивачева – Бургас, представят проблемите на дистанционното обучение по време на пандемията COVID-19. Доц. Т. Сидорчук – Смоленск, и М. Сидорчук – Москва, Русия, се спират на трансформациите на съвременното образование в условията на пандемията от коронавирус.

Проф. д.п.с.н. Л. М. Митина анализира през миналата година поведенческите практики на различни младежки групи в контекста на поколенческите теории. Тази година тя се спира на ключова тема за методологическите прин-

ципи и теоретико-емпирическите възможности на системния личностноразвиващ подход към изучаването на полисубектната общност на образованието. Проф. д.п.н., академик на РАО, Р. Пионова – Беларус, акцентира върху ролята на педагога като ключова фигура във висшето училище.

Интересни резултати са получени в процеса на кроскултурно изследване на професионалното формиране на личността в контекста на системния личностноразвиващ подход. Те са представени в съвместен доклад на доц. Е. Асмаковец – Омски държавен университет „Ф. М. Достоевски“, и проф. Сл. Кожей – Келце, Полша. Професионалното развитие на личността се разглежда от позицията на системната теория и полисубектното взаимодействие, като се определя динамиката на когнитивния, емоционалния и поведенческият компонент на готовността на преподавателите от руски, белоруски и полски университети за работа със студенти с особени образователни потребности. Доц. д-р Сн. Добрева и доц. д-р Н. Колева – ШУ „Еп. К. Преславски“, проследяват успешността на полисубектното взаимодействие за университетската подготовка на учители.

Въпросът за образователната и социалната инклузия е традиционен за Естествено-хуманитарния университет в Седлице (Полша), който повече от тридесет години се занимава с проблема за интеграция на студентите с особени образователни потребности. Там е натрупан значителен опит за ефективно професионално и личностно самоопределяне на студентите. Резултатите се излагат в пленарен доклад на проф. д.п.н. Т. Захарук и доц. Е. Ювко. Особената значимост на инклузията е свързана със световната тенденция за влошаване състоянието на физическото и психическото здраве на децата и подрастващите, а също и увеличаването на студенти мигранти и бежанци. Възможностите на физическото възпитание в работата с мигранти и бежанци са предмет на изучаване и осмисляне от проф. д.н. С. Чавдарова-Костова от СУ „Св. Кл. Охридски“. Тази година тя представя в пленарен доклад модел за прилагане на компетентностен подход в обучението на студенти по учебната дисциплина „Теория на възпитанието“. На този подход е посветена отделна секция по време на конференцията.

Колеги от Полша, България, Русия и Беларус обсъждат теоретико-методологическите основи на инклузията, различни модели за интеграция и конкретни практики на реализация на инклузивни процеси в различни страни. Д.п.н. проф. Д. Левтерова-Гаджалова от ПУ „П. Хилендарски“ представя иновативни технологии в подготовката на ресурсния учител за работа в приобщаващата образователна среда. Възможностите на изкуството като терапия в инклузивна образователна среда се изследват многопланово в съвместни доклади на проф. д-р Н. Бояджијева и доц. д-р Е. Арнаудова от ПУ „П. Хилендарски“. Показани са потенциални възможности, условия и граници на ефективно прилагане на арттерапия и музикална терапия в рабо-

тата с ученици и при подготовката на студенти в университета. Представен е профил на артинтересите на студенти от педагогически и социални науки. Д-р Д. Полихронов от СУ „Св. Кл. Охридски“ се спира на девиациите и деликтите, отразени в изкуството и в новите форми на общуване в условията на пандемия.

В отделни доклади се представят специфични проблеми на студенти и преподаватели. Феноменът „студентски инфантилизъм“, като един от съществените рискове на университетското образование, се дискутира от проф. д.п.н. И. Федотенко – Тулски държавен педагогически университет „Л. Н. Толстой“, Русия. За университетските преподаватели е важно да минимизират и неутрализират тази негативна тенденция, свързана с ниската мотивация на съвременните студенти и с отсъствието на реален образ и визия за професионално бъдеще. Такива явления как „булинг“, „мобинг“, „кибербулинг“ се отнасят не само към проявите на учениците в училище, но и в университета. Педагозите следва да познават основни индикатори и маркери на психическо насилие.

Д.п.н. проф. Л. Георгиев се спира върху изследвания за ориентирането на психиката по сетивно изразени принципи. Рисковете при взаимодействие на субектите в образователната среда на съвременния университет се разглеждат к.п.н. доц. Ир. Югфелд – Москва, а рисковото поведение в икономиката, психологията в условията на неопределеност – от доц. д.н. Пл. Цоков и Ю. Чанкова – ПУ „П. Хилендарски“. Конфликтната ситуация като основен риск при взаимодействието между преподавателя и студента се представя от доц. д-р М. Палий – Шумен, и доц. к.ф.н. М. Мисник – Киев, Украйна.

Културата на управление като значим ресурс на качеството на висшето образование е предмет на изследване на проф. д.п.н. Л. В. Кондрашова – Украйна. Проф. Т. Довга и доц. И. Склиренко – Украйна, разглеждат имиджовото взаимодействие в системата „преподавател – студент“ като средство за повишаване качеството на професионалното образование. Проф. д.н. Ел. Онищенко – Санкт Петербург, описва особеностите на оформяне на корпоративна култура на професионално-педагогическото и студентското съобщество във висшето училище. Тя се спира и върху историческата динамика на оформяне на университетското пространство на Санкт Петербург през XVIII век. Проф. д.п.н., член-кор. на РАО, Н. Шайденко – Тула, Руска федерация, интерпретират хуманистичните възгледи на Л. Н. Толстой за взаимодействието на обучаващия се и педагога. Проф. д-р Н. Бояджиева представя принципите на първия професор по педагогика в България – проф. П. Нойков, за университета и взаимодействието между преподаватели и студенти.

Интересна дискусия предизвиква докладът на доц. Т. Сидорчук от Смоленския държавен университет, посветен на проблемите на педагога в

третата възраст. Феминизацията и стареенето на преподавателското съобщество в образованието не е само негативен феномен, а в него е скрит и значителен неизползван позитивен потенциал. В представянето на доц. к.п.н. А. Ганичева е дадена характеристика на такава иновационна технология на обучение като „ко-уъркинг“, възможностите и условията за проектиране на „ко-уъркингова“ образователна среда в университета.

На конференциите са засегнати и някои методически аспекти от проф. д.п.н. Нели Иванова от СУ „Св. Кл. Охридски“ и нейни докторанти от ФП на СУ „Св. Кл. Охридски“. На основата на компаративен анализ са разгледани особености в методиката на преподаване на литература в Русия и България, специфичните характеристики на структурата на учебниците. През 2019 г. като полезно нововъведение е включването в програмата на конференцията представяне на магистрати от ФП на Софийския университет, които работят под научното ръководство на проф. д.н. С. Чавдарова-Костова. Независимо от недостатъчната зрелост и известна наивност в тълкуванията, „възрастната“ преподавателска аудитория се отнася положително към първите стъпки и оценява постигнатото от своите млади колеги. Такова въвлечане на бъдещите педагози в сериозни научни дебати формира у тях доверие към собствения опит, значително стимулира познавателната и социалната им мотивация.

Дискусиите на ежегодните форуми далеч надхвърлят пределите на конференнтната зала и продължават в ситуации на свободно общуване извън нея. Това се откроява ярко дори и в последната, 20-а конференция, проведена онлайн на 2.09.2020 г. Дебатите и свободното общуване продължават в удълженото време с два часа след приключването на официалната програма. Най-важното е, че дискусиите на форумите на АПСС разрушават стереотипи, педагогически митове и илюзии, дават импулси за развитие на творческо професионално мислене. Равносметката показва не само изясняване на позициите на професионалното съобщество, но и постоянно укрепване на дружески и колегиални връзки, значително разширяване на кръга от единомишленици в различните страни. А съмишлениците, както подчертават философите – това са тези, които мислят за едно и също, но по-различен начин.

През 2021 г. Асоциацията на професорите от славянските страни готви следващия форум, за да отбележи по подобаващ начин, присъствено, в Творческия дом на СУ „Св. Кл. Охридски“, кръглата годишнината от началото на този традиционен научен форум, в който се изявяват изтъкнати учени от всички поколения в славянските страни. Проф. д.н. Емилия Рангелова, която навърши своята кръгла 80-годишнина през 2020 г., продължава да подготвя, организира и ръководи този традиционен ежегоден форум. Асоциацията на професорите от славянските страни е нейна свидна рожба, която навлиза в

своята зрелост и дава богати плодове за науката и образованието не само в тези страни и в България като домакин, но и в Европа и света. Да бъде и за многая лета!

20 YEARS SCIENTIFIC FORUMS OF ASSOCIATION OF PROFESSORS FROM SLAVONIC COUNTRIES (APSC)

Abstract. There is solid tradition already two decades in the beginning of the new school year in Creative Home of Sofia University in Bulgaria at Black sea town Kiten, to make scientific forums – International conferences organized from Association of professors from Slavonic Countries (APSC). The topics are dedicated to different aspects of the interaction between teacher and student in University education in the first decades of 21st century. In the last two years, accents are upon the actual problems, theories, technologies, research and educational practices about pedagogy innovations in teaching process. The last 20th forum conducted at 2.09.2020 in on-line format of communication, focuses upon conditions, difficulties, and risk from interactions in pandemic situation.

Keywords: scientific forum; Association of professors from Slavonic Countries; international conferences; interaction between teacher and student; university education; pandemic situation

✉ **Prof. Dr. Inna Fedotenko**
ORCID ID: 0000-0003-1160-6334
Tula State Pedagogical University
Tula, Russia
E-mail: fedotenko@tspu.ru

✉ **Prof. Dr. Nely Boiadjieva**
ORCID ID: 0000-0003-4363-8875
Sofia University
Sofia, Bulgaria
E-mail: nbojadzhic@uni-sofia.bg